

Folklor u ranoj i predškolskoj dobi

Pevec, Sara

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:568645>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-05**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education -
Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI
STUDIJ**

**SARA PEVEC
ZAVRŠNI RAD**

**FOLKLOR U RANOJ I PREDŠKOLSKOJ
DOBI**

Čakovec, srpanj 2020

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
Čakovec

PREDMET: Glazbena kultura

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Sara Pevec

TEMA ZAVRŠNOG RADA: Folklor u ranoj i predškolskoj dobi

MENTOR: Branimir Magdalenić, v. pred.

Čakovec, srpanj 2020.

SADRŽAJ

SAŽETAK	2
SUMMARY	3
1. UVOD	4
2. ŠTO JE FOLKLOR?	5
3. DJEČJI FOLKLOR ILI FOLKLOR ZA DJECU?	6
4. GLAZBA	7
4.1. POVIJEST I RAZVOJ GLAZBE	7
4.2. NARODNA GLAZBA	8
4.3. VAŽNOST GLAZBE ZA DIJETE	9
5. PLES	10
5.1. POVIJEST I RAZVOJ PLESA	10
5.2. NARODNI PLES	11
5.3. VAŽNOST PLESA ZA DIJETE	13
6. FOLKLORNI SADRŽAJI U RANOJ I PREDŠKOLSKOJ DOBI	15
6.1. GLAZBENO-PLESNI SADRŽAJI	15
6.1.1. Brojalice	15
6.1.2. Rugalice	16
6.1.3. Uspavanke	18
6.1.4. Dječje igre	21
6.1.5. Dječje igre s pjevanjem	23
6.1.6. Folklorne pjesme	25
6.1.7. Folklorni plesovi	27
6.1.8. Sviranje na tradicijskim instrumentima	31
6.2. NARODNE NOŠNJE	32
7. ZAKLJUČAK	34
PRILOZI I DODACI	35
LITERATURA	39

SAŽETAK

Glazba i ples sastavni su dio ljudskog života još od primitivnih zajednica. Mijenjanjem vremena i razvojem civilizacije, usporedno su se razvijali glazba i ples - od plesa i glazbe primitivnih zajednica s vremenom je nastala moderna, današnja glazba koja prati suvremeni ples. No isto tako, glazba primitivnih zajednica u nekim se segmentima pretvorila u tradiciju.

Djeca su u kontaktu s glazbom još od prenatalnog razdoblja te već nakon rođenja na glazbu mogu reagirati različitim pokretima – od njihanja naprijed-natrag u dojenačkoj dobi, pa sve do plesa (samostalnog ili u društvu) u predškolskoj dobi. Pokreti ovise o razini dječjih sposobnosti, a okruženje u kojem se nazire interes i ljubav prema glazbi i plesu te djeluje poticajno, svakako utječe na razvoj različitih sposobnosti kod djece. Samim time, glazba i ples su usko povezani te pozitivno utječu na djetetov rast i razvoj.

Svaka zemlja i svaki narod ima svoju tradiciju koju čuvaju kroz različite načine. Upravo riječ tradicija znači predaja. Običaji, vjerovanja i norme prenose se usmenom predajom putem plesa, glazbe i ostalih umjetnosti. Odrasli su ti koji čuvaju tradiciju vlastitog naroda, ali važno je istaknuti kako se nikako ne smiju zaboraviti najmlađi čuvari tradicije – djeca. Djeca kroz folklor njeguju, poštuju i šire tradiciju svog naroda, ali sve kroz ples i igru. U ranoj i predškolskoj ustanovi, ali i općenito u ranoj i predškolskoj dobi, koriste se razni sadržaji koji promiču tradiciju i folklorni izričaj, no najveći naglasak je na dječjim igrama, folklornim pjesmama i folklornim plesovima. Svi sadržaji, bilo u dječjem ili odraslom folkloru, upotpunjeni su narodnim nošnjama i tradicijskim instrumentima.

KLJUČNE RIJEČI: Djeca, folklor, glazba, ples, tradicija

SUMMARY

Music and dance have been integral part of human life since the days of primitive communities. With the passing of time and development of civilization, music and dance evolved side by side – from the music and dance of primitive communities, a modern music has been founded together with a modern dance. On the other hand, some music of primitive societies was transformed into tradition.

Children are in a contact with music from prenatal state, but after they are born, they can react to music in a different ways – from slowly swinging backwards in infantile state to dancing in preschool state. This motions are dependent on the level of child's ability, which can be further improved by providing a positive and encouraging environment for a child. With all that in notion, music and dance are tightly linked together and they positively affect child's growth and development.

Every country and every nation has its own tradition which is nurtured through various ways. The word tradition means lore. Customs, norms and beliefs are transmitted orally through dance, music and other arts. Even though grown-ups are protectors of their nation's tradition, children must not be forgotten as secondary guardians of tradition. Children through folklore nurture, learn to respect and spread the tradition of their nation. Preschool institutions are using different contents of spreading tradition and folklore through games, folklore songs and traditional dances. All content, whether in children or adult folklore, is filled with folk costumes and traditional instruments.

KEY WORDS: Children, dance, folklore, music, tradition

1. UVOD

Dijete je u kontaktu s glazbom već od prenatalnog razdoblja. „U trbuhu je fetus okružen raznim zvukovima iz majčinog organizma: žurbom cirkulacije krvi, vibracijama majčinih crijeva, pokretima raznih organa i lupanjem srca“ (Plantak, 2002, str. 7 prema Šipek, 2001). Nakon rođenja, majčino lupanje srca i njezin glas umirujuće je sredstvo za dijete. Rastom i razvojem djeca drugačije reagiraju na različite zvukove i glazbu. Kada se dijete dovoljno motorički razvije, počinje koristiti prve pokrete na glazbu. Samim time, glazba i ples su u korelaciji jedno s drugim. Djeca, kao i odrasle osobe, kroz glazbu i ples izražavaju svoje osjećaje te imaju mogućnost izraziti svoju kreativnost i osobnost (Lafaboo, 2017).

Glazba i ples imaju pozitivan učinak na razvoj djeteta od najranije dobi. Djeca ne mogu mirovati dok slušaju glazbu, pokreti im dolaze spontano. Djeca mogu slušati glazbu aktivno ili pasivno, no na svako slušanje će reagirati pokretima. Potrebno je da okruženje u kojem djeca borave bude glazbeno i plesno poticajno. Djeca mogu biti okružena glazbom u obiteljskom domu ili u dječjem vrtiću. „Glazbeni pokret je odraz glazbenog osjećaja: ritmičkog i estetskog“ (DV Pčelica, 2014).

Folklor je naziv za sve oblike narodne književnosti, glazbe, plesova, dramskog ili likovnog stvaralaštva koji su se prenosili usmenom predajom s koljena na koljeno (Struna, 2011). Upravo riječ tradicija znači predaja, stoga se može zaključiti kako su te dvije riječi u korelaciji. Prenositi nešto s koljena na koljeno, znači uključivati nove generacije, uključivati djecu. Djeca su također važan nositelj i njegovatelj tradicije te je u ovom radu stavljen naglasak na važnost folklora kao glazbe, plesa i raznih igara kroz razne sadržaje koji se mogu koristiti u radu s djecom rane i predškolske dobi.

2. ŠTO JE FOLKLOR?

Kako bi se folklor mogao definirati, za početak je potrebno istaknuti razliku, ali i sličnost između pojmova *tradicija* i *folklor*. Hrvatska enciklopedija (n.d.) navodi kako riječ *tradicija* dolazi od latinske riječi *traditio* što znači predaja, predavanje. Iz naraštaja u naraštaj, odnosno s koljena na koljeno, kroz tradiciju se prenose običaji, vjerovanja, norme ili vrednote bilo usmeno, pismeno ili primjenom. Riječ *folklor* dolazi od engleske riječi *folk* što znači narod ili puk te isto tako od riječi *lore* koja znači nauk ili znanje. Hrvatska enciklopedija (n.d.) definira folklor kao stvaralaštvo utemeljeno na tradiciji neke kulturne zajednice, koje pojedinci ili skupine uče i reproduciraju pretežno usmeno, oponašanjem ili na neki drugi (neškolorani) način, a njime se također izražava kulturni i socijalni identitet određene zajednice (Hrvatska enciklopedija, n.d.).

Plantak (2002) zaključuje kako folklor u užem smislu označava usmenu narodnu književnost, a u širem smislu obuhvaća običaje, nošnje, ples, pjesmu i dr. Samim definicijama prethodno navedenih riječi, može se pretpostaviti kako su one povezane. Riječ koja povezuje tradiciju i folklor jest predaja. „Folklor, isto tako, postaje tradicijom tek kada se predajom prenese na nove naraštaje“ (Plantak, 2002, str. 3).

Na svijetu postoji mnogo zemalja koje se međusobno znatno razlikuju. Svaka zemlja na svijetu je jedinstvena te svaka od njih svoju jedinstvenost njeguje i prezentira kroz vlastiti folklorni izričaj. Kroz folklor se reflektira povijest i tradicija određene zemlje, a može se njegovati kroz ples, glazbu, književnost, ritmove, likovnu umjetnost.

Hrvatski folklor veoma je bogat i specifičan zbog svoje raznovrsnosti koja se očituje kroz elemente plesa i glazbe, ali isto tako i običaja koji prevladavaju u određenim regijama. Svaka regija je unikatna, kako u plesnim koracima ili vokalnoj interpretaciji, tako i u običajima, tradicionalnim instrumentima i izvornim narodnim nošnjama specifičnim za tu regiju. Folklor u Hrvatskoj sačuvan je zahvaljujući raznim kulturno umjetničkim društvima koji kroz svoj rad njeguju hrvatsku tradiciju i kulturu uključujući sve uzraste. Stoga je iz izrazite važnosti uključiti što više mlađih generacija u folklor kako bi povijest i tradicija Hrvatske opstala na kulturnoj i umjetničkoj razini (Zbornica, 2006-2019).

3. DJEČJI FOLKLOR ILI FOLKLOR ZA DJECU?

Većina asocijacija na riječ „folklor“ su ples i pjesma, što je i djelomično točno. Odrasli su ti koji čuvaju tradiciju svoje zemlje, no svakako se ne smije zaboraviti da su također i djeca važni sudionici očuvanja tradicije. „Velik dio svake kulture tiče se djece“ (Duran, 2013, str. 10). Stoga ljudi često koriste izraze *dječji folklor* ili *folklor za djecu*, pritom ne obraćajući pozornost na razlike u tim terminima.

Duran (2003) prema Osorina (1983) navodi kako je *dječji folklor* način objektivizacije dječje tradicije, kao jezik dječje subkulture. Autorica za pojam *folklor za djecu* ističe da su to tekstovi koje odrasli primjenjuju prilikom uspavlivanja djeteta, kod aktiviranja djeteta, poticanju na hodanje i govorenje, koje koriste u didaktičke svrhe, za razvoj pamćenja, odvratanja pažnje od boli, i dr.

Prema Plantak (2002) *dječji folklor* nastao je kao plod dječjeg stvaralaštva, dok je *folklor za djecu* zapravo tradicijska tvorevina od strane odraslih prilagođena djeci.

Plantak (2002) u svom radu definira čovjeka kao biće koje stvara kulturu kao preduvjet vlastitog razvitka, no to može samo ako ga se sagleda kao stvaralačko, društveno i povijesno biće. Upravo na taj način je potrebno sagledati i djecu. Djeca stvaraju vlastitom kreativnošću i umom te sva vlastita iskustva dijele s drugom djecom. Na taj način djeca komuniciraju s okolinom i unose novitete za budućnost, stoga Plantak (2002) ističe kako je dijete aktivan sudionik tradicijskog lanca. „Dječje tvorevine (priče, pjesme, igre, uspavanke, itd.) komunikacijom, tj. predajom postaju dio folklora, tj. tradicije, koja je temelj za budućnost“ (Plantak, 2002, str. 4).

4. GLAZBA

4.1. POVIJEST I RAZVOJ GLAZBE

Riječ *glazba* dolazi od slavenskog – *glas*, dok riječ *muzika* dolazi od grčkog *mousikē téchnē* što znači *umjetnost muza* (Festival.hr, 2013). U hrvatskoj jezičnoj praksi glazba se upotrebljava kao sinonim s nazivom *muzika* (Hrvatska enciklopedija, n.d.).

Glazbu kao pojam teško je definirati, no Hrvatska enciklopedija (n.d.) navodi kako je glazba umjetnost vremenske organizacije zvuka, umjetnost kombiniranja zvukova prema pravilima (koja se mijenjaju prema mjestima i razdobljima). S obzirom da je povijest glazbe opširan pojam te postoji mnogo teorija o samom nastanku glazbe, u ovom poglavlju će ukratko biti opisana glazba kroz razdoblja.

Glazba postoji još od vremena primitivnih naroda, a manifestirala se kroz ljudski glas. Koristila se za ljubavne pothvate, u poganskim obredima kao sredstvo magije te za poticanje sukoba među plemenima (Festival.hr, 2013). U srednjem vijeku glazba se dijeli na crkvenu i svjetovnu. Crkvena glazba okarakterizirana je vjerom, a skladbe su bile u tonskoj građi starih načina te se javilo višeglasje, dok su svjetovnu glazbu promovirali žongleri koji su zabavljali publiku i trubaduri koji su sami pisali stihove, skladali ih i izvodili. Njihove pjesme bile su jednoglasne uz pratnju lutnje ili viele (Google sites, n.d.). Hrvatska enciklopedija (n.d.) ističe da je u renesansi i baroku naglasak bio na vokalima, odnosno na pjevanju te su se također javile i nove podjele. Klasicizam za razliku od baroka karakterizira jednostavnost i vedrina, dok su u glazbi romantizma veoma izraženi osjećaji koje su skladatelji iznosili kroz pjevne i duge melodije. Glazba 20-og stoljeća vidno se ističe od ostalih razdoblja zbog velikog napretka u tehnologiji i znanosti, javljanju se improvizacije i varijacije kroz glazbeni stil jazz, ali i glasnoća kroz glazbeni stil rock (Google sites, n.d.).

4.2. NARODNA GLAZBA

Autor Širola (1940) navodi da hrvatski glazbeni folklor nije jednoličan skup velikog broja lijepih melodija sa sitnim lokalnim razlikama, već u njemu ima mnogo raznolikosti u osnovama glazbenog poimanja. Pojam *glazbeni folklor* autor definira prema Kuhač „sve, što je u bilo kakvoj vezi s narodnom seljačkom glazbom i to bilo vokalnom (popijevkom) bilo instrumentalnom (svirkom)“ (Širola, 1940, str. 8).

Iz raznih spomena pisaca, može se saznati da je pučka (narodna) glazba bila „živa, da je bila raznovrsna i lijepa“ (Širola, 1940, str. 11). Pjevalo se hrvatskim (slavenskim) jezikom, no neke uzrečice znale su se prevoditi i na latinski, a pjevanjem se također moglo izreći ono što govorom nije bilo dopušteno. Glazba je bila neizostavan dio ljudskog života, a posebni značaj imala je kod pojedinih događaja poput plesnih zabava, svadbi i obreda povezanih sa ophodima zimskog i proljetnog razdoblja. Uz te događaje, veliku važnost u organizaciji i realizaciji navedenog imali su izvođači glazbe koji su za sudjelovanje dobivali novčanu nagradu (Selo.hr, 2012).

Hrvatska narodna glazba razlikuje se ovisno o područjima i njihovim značajkama. Hrvatska narodna glazba najsjevernijih područja Hrvatske okarakterizirana je jednoglasnim napjevima koji zahvaćaju širok opseg, slobodan ritam i melodiju koja se zasniva na srednjovjekovnim tonskim načinima te koja nježno i toplo opisuje ljubav. Instrumenti za ovo područje su citra, cimbal i violina. Glazba područja sjeverozapadne i središnje Hrvatske odlikuje šarolikošću glazbenih obilježja – tonika, jednoglasni i dvoglasni napjevi, opseg manjih dijatonskih nizova od četiri ili pet tona. Instrumenti ovog područja su različita puhača glazbala. Područje Slavonije i Baranje okarakterizirano je raskošnošću i gizdavošću te dijatonskim dvoglasjem. Glazbala ovog područje su gajde i tambure. Za dinarsko područje karakteristična je dijatonika i poseban način pjevanja – ojkanje. Ojkanje su melodijski ukrasi i potresanje glasom na slog „oj“ te je okarakterizirano kao snažno i glasno pjevanje. Za ovu zonu specifični instrumenti su gusle i dipile. Glazba u Dalmaciji odlikuje dvoglasnim melodijama manjeg opsega i unisonim završetkom te durskim višeglasjem koje najčešće izvode klape uz pratnju gitare, lijerice, mandoline ili većih mandolinskih sastava. U području Istre i Kvarnera glazba je specifična i izdvaja se u odnosu na ostala područja. Za ovo područje su specifični kromatski toniski nizovi, javljaju se neutralni slogovi (nana, nini, nena). Instrument koji je specifičan su sopile (Selo.hr, 2012).

4.3. VAŽNOST GLAZBE ZA DIJETE

Koliko je glazba važna za dijete i njegov rast i razvoj, dokazuju mnoga proučavanja i studije. Ukoliko tijekom trudnoće majka sluša glazbu, zvuk može pozitivno djelovati na fetus te nakon rođenja, djeca taj zvuk mogu prepoznati. Dokazano je da djeca slušajući glazbu od najranije dobi znatno napreduju u motoričkim aktivnostima, lingvističkom razvoju, koordinaciji i dijelu kognitivnog ponašanja. Slušanje glazbe također ima pozitivne učinke na djecu koja su nedonošad ili koja su prerano rođena (Klinfo.hr, 2012). Isto tako, dokazano je da se sva djeca rađaju s muzičkim sklonostima, a one se već u prvoj godini života mogu razviti u elementarne sposobnosti ukoliko dijete živi u sredini koja potiče ljubav i interes za glazbu, no u nepovoljnim prilikama one stagniraju (Manasteriotti, 1981).

„Glazbena iskustva započinju u najranijoj dobi i to pasivnom glazbenom aktivnošću – slušanjem“ (Belajec, 2014). Takvom glazbenom aktivnošću djeca su izložena podražajima koji potiču razvoj mozga. Glazba također ima utjecaj na dječji osobni i društveni razvoj, a dokaz tome su djeca koja se bave glazbom jer ona imaju veće samopouzdanje, bolje se prilagode u društvu, složniji su i pozitivniji (Klinfo.hr, 2012).

Isto tako glazba je „nezamjenjivo sredstvo estetskog odgoja“ (Manasteriotti, 1981, str. 2) jer dijete razvija osjećaj i smisao za lijepo, dobiva temelj muzičkog iskustva, a glazba ujedno djeci omogućuje da pronađu vlastite estetske doživljaje. Također, kroz glazbu dijete može izraziti, otkriti i podijeliti svoju osobnost s drugima, stoga je važno da odrasli to primijete i prihvate. Dijete koje je uključeno u glazbene aktivnosti, biti će napredniji u komunikacijskim vještinama, vizualnoj i auditivnoj percepciji, slušnoj diskriminaciji, kognitivnim procesima (pamćenje, mišljenje, opažanje i djelovanje), motoričkim vještinama (fina i gruba motorika) te kreativnom i apstraktnom mišljenju (Belajec, 2014).

5. PLES

5.1. POVIJEST I RAZVOJ PLESA

Prema hrvatskoj enciklopediji, ples je „umjetnost harmonična pokreta tijela u ritmičkom slijedu; oblik neverbalnog izražavanja i komunikacije“ (Hrvatska enciklopedija, n.d.). Ako se ples smatra vrstom komunikacije, tada on postoji otkada postoji i ljudska zajednica, što dokazuju i najstariji ovjekovječeni crteži o plesu koji se nalaze u paleolitskim špiljama. Kako su se vremena mijenjala, tako se razvijala ljudska civilizacija, a paralelno s njom se razvijao i ples. S obzirom na vrijeme nastanka plesa, postoje plesovi prvobitnih zajednica, plesovi starog vijeka, plesovi srednjeg vijeka i plesovi novog vijeka (Armydance, 2017).

U prvobitnim zajednicama ples je imao magično značenje, tj. značajnu ulogu u obredima i ceremonijama, a također su ljudi kroz ples molili bogove da im podare kišu, bogat urod, plodnost, ali ujedno im je bilo važno da ostave dobar dojam na gledatelje. (Hrvatska enciklopedija, n.d.).

Ples starog vijeka razvijao se drugačije u različitim dijelovima svijeta. U Indiji i Kini se javlja imitativan ples kojim su pokušali dočarati priču, dok su plesovi Egipćana i Rimljana bili posvećeni bogovima zbog velike važnosti i utjecaja vjere. U drugim zemljama se javljaju plesovi koji su se izvodili izvan dvorova i služili su za zabavu ljudi (preteča današnjeg trbušnog plesa). Grci su ples doveli na pozornicu te se osnovao plesni ansambl (kora) kojeg su činili muškarci. Također su bili razvijeni kultsko-obredni ples, ratnički ples, običajno obredni, imitativni, zabavno-gozbeni ples, masovni, ekstatični ples.

Srednji vijek zbog kršćanstva bio je najnepovoljniji period za ples jer je kršćanska crkva zabranila ples. No unatoč tome, ples je opstao zahvaljujući narodima. Tek kasnije se našao kompromis – da se pleše ispred crkve, jer je potrebno razdvojiti crkvu od narodnih običaja.

Nakon srednjeg vijeka ples se stalno razvijao i napredovao te dobio ulogu u društvu koju zadržava sve do danas. U novom vijeku, plesali su se razni dvorski plesovi. Javili su se i profesionalni učitelji plesa, počele su se otvarati nove akademije plesa, a razvila se i posebna plesna forma – *balet*. Plesali su se također i narodni

plesovi, pa su oni s vremenom sve više dopirali u društvene slojeve. Narodni plesovi plesani u ono vrijeme, plešu se još i danas. To su plesovi kao što je *polka, poloneza i mazurka, kazačok i golubec, narodna kola, valcer*. Osim narodnih plesova, u 20.-om stoljeću razvili su se plesovi koje danas nazivamo standardnim i latinoameričkim plesovima: *slowfox, quickstep, tango, rumba, samba, cha cha cha, jive, paso doble*. Isto tako se javlja i *sportski ples*.

Postoje i grupe plesova koje je važno spomenuti. Grupa plesova koja prati muzičke trendove, grupa plesova koja je popularna zbog toga što je novina pa se pojavljuje na TV serijama, filmovima ili slično, te grupa u kojoj su scenski plesovi dio profesionalnog kazališta, balet i narodni plesovi koji se plešu u kulturno umjetničkim društvima (Armydance, 2017).

5.2. NARODNI PLES

Narodni ili folklorni ples je, prema hrvatskoj enciklopediji, ples tradicijskih seoskih zajednica koji odražavaju povijesne, društveno-gospodarske i kulturne osobitosti pojedinog kraja i kulture. Preko narodnog plesa ljudi se upoznaju, povezuju, pokazuju svoje sposobnosti te izražavaju svoje osjećaje. Neki narodni plesovi su ukorijenjeni na tlu Hrvatske, to su plesovi kao što je *kolo, tanci, balun, staro sito, dućec*, ali Hrvati su prihvatili i plesove susjednih zemalja kao što su *čardaš, kvadrilja, mazurka, polka, rašpa, oberštajer, valcer* i dr. (Hrvatska enciklopedija, n.d.).

„Narodni ples nastao je kao psihofizička, sociološka i estetska potreba čovjeka, a oblikovan je kolektivnom sviješću ljudi određenog kraja“ (Knežević, 2005, str. 13). Narodni plesovi mogu biti različitog karaktera i mogu biti vezani uz razne običaje (npr. svadba, rad, društveni plesovi i dr.). S obzirom na držanje mogu se plesati kao solo (solistički ples), u paru, u trojkama, u četvorkama ili u kolu (Hrvatska enciklopedija, n.d.). Oni se također razlikuju i po glazbenoj pratnji, pa se tako mogu izvoditi: bez glazbene pratnje (nijemo kolo), sa vokalnom pratnjom (pjevana šetana kola), uz vokalno-instrumentalnu pratnju ili samo uz instrumentalnu pratnju (Culturnet, n.d.).

Svaka regija ima svoje specifičnosti koje su vidljive tijekom narodnog plesa. Svaka narodna nošnja, razlikuje se ovisno o tome otkud potječe, a isto se odnosi i na tradicijske instrumente i vokalnu interpretaciju. Čimbenici poput prirodnog okruženja,

klime i zemljopisa znatno su utjecali na plesne značajke određenog kraja pa je stoga Hrvatska podijeljena na četiri plesne zone: Alpska, Panonska, Dinarska i Jadranska.

U Alpskoj zoni plesovi se plešu u parovima koji su raspoređeni po kružnici, a ovu zonu karakterizira intenzivna vrtnja parova ili udarci rukama i nogama. Najčešće se pleše polka i valcer uz pratnju gudača, harmonike ili cimbala. Plesovi Panonske zone izvode se u zatvorenom kolu, no često muškarci mogu plesati odvojeno, kao i žene. Plesovi se izvode uz pratnju tamburaša ili solističkih instrumenata (gajde, samica, violina), a najpopularniji ples za ovu zonu jest drmeš. U Dinarskoj zoni plesovi se izvode u zatvorenom i otvorenom kolu bez glazbene pratnje, a ples karakteriziraju snažni poskoci. Prilikom pjevanja pleše se lagano, a kada krenu poskoci, tada pjesma staje. Jadransku plesnu zonu karakteriziraju parovni plesovi u dvije linije koji se plešu uz pratnju instrumenata poput mijeha, sopile ili lijerice, dok je pjesma u ovoj zoni veoma rijetka (Pavletić, n.d.).

U narodnom plesu u početku je veoma važno savladati samu strukturu. Autor Knežević (2005) ističe kako je u strukturu narodnog plesa uvrstio egzaktne čimbenike: *korak, pokret, prostor, plesni prihvati i rukohvat*, no naveo je i objasnio ostale čimbenike u narodnom plesu: *plesna figura, plesna crta, izvođačka formacija, izvođački sastav*. *Korak* je prijenos težine tijela s noge na nogu. *Plesni pokret* nastaje u vremenu između podizanja noge od poda i spuštanja na pod – noga na kojoj nije težište tijela izvodi plesni pokret. On je promjenjiv i nastaje spontano. *Prostorna figura* je ravnomjeran raspored izvođača po zamišljenim stranicama geometrijskih likova. *Prostorna formacija* je dinamično kretanje izvođača raspoređenih u određenom prostornom rasporedu. *Prostorni raspored* može biti statičan i ravnomjeran raspored izvođača ili izvođačkih formacija po zamišljenim stranicama geometrijskih likova i plesnoj crti te plesnih figura. *Plesni prihvat* je prihvaćanje partnera s jednom ili dvije ruke za tijelo. *Plesni rukohvat* je međusobno držanje izvođača za ruke (Knežević, 2005).

5.3. VAŽNOST PLESA ZA DIJETE

Poznato je kako je kretanje iznimno važno za fizičko zdravlje te da pozitivno utječe na raspoloženje. Većina fizičkih aktivnosti, ponajviše ples, utječu na pamćenje, koordinaciju, inteligenciju i direktno utječu na razvoj mozga (LaTynko, 2017).

Ples je „oblik izražavanja prirodan čovjeku u svakoj životnoj dobi, posebice u dječjoj“ (Vlašić, Čačković i Oreb, 2016). Djeca su od najranije dobi veoma aktivna, istražuju i skakuću gdje god stignu. Kroz svoje pokrete djeca iskazuju emocije – veselje, strah, ljubav, uzbuđenje (Bakoš, 2013). Djeca se većinom kreću spontano uz glazbu pa kroz plesne sadržaje razvijaju motoričke i funkcionalne sposobnosti te im ples pozitivno utječe na osjećaj za ljepotu i sklad pokreta, pravilno držanje tijela te razvoj kreativnog razmišljanja i stvaralaštva (Vlašić i sur, 2016).

Manasteriotti (1981) navodi kako se u „razdoblju hvatanja“ kod djeteta počinje razvijati motorika te na muziku ono odgovara pokretima, npr. naprijed-natrag, cupkanje gornjim dijelom tijela gore-dolje i dr. Većinom reagiraju na dječje pjesmice i instrumentalnu glazbu, no o samim pokretima ovisi dječji temperament i intenzitet doživljaja. Kod djeteta od tri do šest mjeseci interes je usmjeren prema njegovim rukama, pa su u tom razdoblju važne igre uz pokret i muziku koje odrasli izvode s djetetovim rukama. Igre uz pokret i muziku od velike su važnosti do druge godine, no primjenjuju se i kasnije.

U drugoj godini života dijete izvodi pokrete uz muziku kao što je i sa šest mjeseci, no ljuljanje i cupkanje izvodi na različite načine s obzirom na to da može stajati i hodati. Osim ljuljanja, cupkanja, skakanja, djeca ove dobi okreću se oko svoje osi te su nekoliko taktova usklađeni s ritmom muzike. Oko sredine druge godine, djeca ne žele plesati sama, već u društvu – s odraslima, igračkom i drugom djecom te reagiraju na ples veseljem i novim pokretima (Manasteriotti, 1981).

U dobi od treće do četvrte godine „pokret je cjelovit, u skladu s ritmom glazbe ili riječi, slijedi melodiju, pokretom dijete svladava prostor, prilagođava se kretanju druge djece, dijete je uživljeno u pokret okoline i njegovu imitaciju“ (Vlašić i sur., 2016) dok je kod djece od pet do sedam godina pokret raščlanjen, dijete ima različite pokrete, izvodi ih samostalno ili u skupini, u različitim smjerovima te preuzima pokretne oblike odraslih (Vlašić i sur., 2016).

Ples kod djece djeluje na razvoj različitih sposobnosti. Osim motoričkih i funkcionalnih, ples također djeluje na razvoj društvenih sposobnosti. Djeca koja odlaze na satove plesa nauče što je timski rad, razvijaju radoznalost i želju za učenjem, nauče slušati naredbe i upute od drugih odraslih osoba, a to utječe na razvoj njihovog karaktera i osobe. Osim što kroz ples djeca izražavaju emocije, također imaju mogućnost izraziti svoju osobnost i kreativnost, a sudjelovanjem na nastupima razvijaju samopouzdanje i vjeru u sebe. Također kroz učenje i svladavanje plesnih koraka, djeca nesvjesno razvijaju svoje matematičke sposobnosti jer se u plesu koristi osnovno brojanje, određivanje smjera i pozicije te mjerenje (Bakoš, 2013).

6. FOLKLORNI SADRŽAJI U RANOJ I PREDŠKOLSKOJ DOBI

Plantak (2002) folklorne sadržaje koji se mogu koristiti u dječjem vrtiću podijelio je u tri grupe:

1. Glazbeno-plesni sadržaji
2. Narodne nošnje
3. Graditeljstvo i zanatstvo

U ovom poglavlju, kao i u cijelom seminarskom radu, naglasak je stavljen prvenstveno na glazbeno-plesne sadržaje koji su povezani i upotpunjeni narodnim nošnjama i tradicijskim instrumentima.

6.1. GLAZBENO-PLESNI SADRŽAJI

6.1.1. Brojalice

Brojalica je „vrsta umjetničko-književnog teksta, gotovo ritmička igra, kratka pjesmica, ritmička cjelina, igra riječima, vrsta onomatopeje ili oblik dječjeg stvaralaštva“ (Peteh, 1998, str. 13). Ona je „asemantičan usmenoknjiževni oblik“ (Hranjec, 1995, str. 23) jer nabranjem zvukovnih elemenata ostvaruje ritmičko-akustični ugođaj. Koristila se u povijesti, no koristi se i danas. Djeca izmišljaju nove riječi, koje su često odraslima nerazumljive, a pristupačna im je jer je melodična, ritmična i lako pamtljiva. Peteh (1998) navodi kako se vrijednost brojalice u radu s predškolskom djecom vidi u:

- a) *govornom razvitku* – potiče djecu na govornu aktivnost, oslobađa dječji govor, motivira djecu da slobodno i tečno govore, izgrađuje dikciju...
- b) *razvitku spoznajnih sposobnosti* – pridonosi razvoju pamćenja, usvajanju novih činjenica, potiče mišljenje, bogati predodžbeni svijet...
- c) *razvitku govorne kreativnosti* – izmišljaju se novi šaljivi tekstovi, nadograđuju se stari tekstovi...
- d) *razvitku pokreta i ritma* – može se izraziti pljeskanjem, njihanjem, mahanjem, kretanjem u jednom smjeru...

No prvenstveno brojlica je poticaj i dopuna igre, ali i igra sama. Djeca brojlicom određuju tko će biti odabran, npr. tko će loviti, žmiriti, započeti igru i dr. (Peteh, 1998). Ona je „sama igra“ (Hranjec, 1995, str. 23), prvenstveno igra govorom i riječima te najčešći usmeni oblik u dječjem folkloru.

Primjeri brojlica:

1. EN DEN DORE

En den dore,
duboko je more,
a u moru kit,
rodio se Split.

3. JEDNA VRANA GAKALA

Jedna vrana gakala,
i u polju skakala,
uto dođe crni kos,
i odgrize vrani nos.

2. IŠ'O MEDO U DUĆAN

Iš'o medo u dućan,
nije rek'o „Dobar dan!“
Idi medo van,
nisi rek'o „Dobar dan!“

4. ECI PECI PEC

Eci, peci, pec,
ti si mali zec,
a ja mala vjeverica,
eci, peci, pec.

6.1.2. Rugalice

Rugalice su suprotnost brojlici. Rugalica je semantična i samim značenjem riječi ostvaruje svoju funkciju. Bogatija je i raznovrsnija. Nastaje kod djece zbog svađa, nesporazuma ili kada je dijete uvrijeđeno tada smišlja rugalice (Hranjec, 1995). Crnković (1998) navodi kako se djeca rugaju strašljivcima, popišancima, plačljivcima, crnoputima, visokima, niskima na način da svakom imenu pridodaju jednu riječ koja se rimuje s imenom, npr. Iva – gljiva, Zlata – lopata, Bara – košara, i dr. Također u rugalicama ima zabranjenih naziva dijelova tijela i obavljanje svakodnevnih fizioloških potreba. Za rugalice je isto tako karakteristično da se sele iz jednog sela u drugo selo ili drugo područje.

Primjeri rugalica:

1. KATARINA SLATKA HĆI

Katarina
slatka hći,
gdi je tanca,

tu si ti,
gdi se dela,
tu te ni.

2. ANKA SE PLAČE

Anka se plače,
kaj joj je?
Popišala gaće,
praf joj je.
Druga deca idu spati,
Anka mora gaće prati.

3. ANKA DANKA

Anka Danka,
upala z ganka,
upala na trupak –
vidi joj se pupak.

4. FRANC KOLANC

Franc kolanc,
hiti buhu na lanc.
Buha prdne,
Franceku glavu ftrgne.

6.1.3. Uspavanke

„Uspavanke su prve pjesme s kojima se dijete susreće“ (Perić-Polonijo, 2000, str. 4). One spadaju pod lirske prigodne pjesme jer služe za uspavljivanje djeteta, a stvorene su od strane odraslih (prvenstveno majke) za dijete. Uspavanke su također i „vrlo vrijedan dio stvaralaštva odraslih namijenjenog djeci, koje se odlikuju jednostavnim melodijskim i tekstovnim obrascima primjerenim dječjem svijetu“ (Knežević, 2002, str. 21) te su pune osjećaja i najiskrenijih emocija, mekoće i topline.

Melodija uspavanke je jednolična i ustaljena, a zajedno s ritmom ima jednaku funkciju – uspavljivanje djeteta (Hranjec, 1995). Majčin glas na dijete djeluje smirujuće i donosi mu sreću. Kada majke pjevaju uspavanke koje su naučile od svojih majka ili baka, pjevaju samo stihove kojih se sjećaju, a ostatak je improvizacija – dodavanje ili mijenjanje riječi ili stihova, ponavljanje pripjeva nani, nini, nuna, buba i dr. (Perić-Polonijo, 2000).

Zbog jednostavne melodije i teksta, djeca su s lakoćom pamtila uspavanke te kasnije kada su odrasla, primjenjivala su ih u istim prilikama. To pokazuje kako uspavanke imaju sve elemente tradicijske kulture – prenose se usmenom predajom te sadrže narodne glazbene i govorne značajke određenog kraja (Knežević, 2002).

Primjeri uspavanka:

1. DIEGU, DIEGU

DIEGU, DIEGU (Novakovec kod Varaždina)

Zapisao: V. Žganec

Slika 1. Uspavanka "Diegu, diegu"

2. ZIBU, HAJU

ZIBU, HAJU (Dekanovec, Međimurje)

Florijan Andrašec, r. 1888, Dekanovec

Zapisao: V. Žganec

Slika 2. Uspavanka "Zibu, haju"

3. DREMLJE MI SE

DREMLJE MI SE (Jarče polje, Duga Resa, Pokuplje)

Zapisao: F. Kuhač

Drem-lje mi se, maj-ko mo-ja, spa-la bi ja, spa-la bi ja.

Dremlje mi se, majko moja,
spala bi ja, spala bi ja.

Komu ću se, majko moja,
spala bi ja, spala bi ja.

Nasloni se seko moja,
spala buš ti, spala buš ti.

Svomu tate na kolenu,
spala buš ti, spala buš ti.

To j' ugodno majko moja,
spala bum ja, spala bum ja.

(Sada se cijela pjesma opetuje, ali umjesto "svome tate na kolenu" pjeva se "svojoj teti" ili "svojoj sestri na kolenu" itd.)

(Kuhač, 1941; 79)

Slika 3. Uspavanka "Dremlje mi se"

4. SANAK IDE NIZ ULICU

SANAK IDE UZ ULICU (Šibenik, Dalmacija)

Zapisao: F. Kuhač

Sa - nak i - de uz u - li - cu,

vo - di I - vu za ru - či - cu.

Sanak ide uz ulicu,
vodi Ivu za ručicu.

Jere valja malo spati,
tvojoj majci uraniti.

Ajde, Ivo, ajde, dušo,
Ajde, Ivo, da spavamo!

Svoje drago pohoditi,
sina Ivu milovati.

Hoće tvoja majka spati,
te iz krila tebe zvati.

Sanak Ivu prevario
te do zore boravio.

(Kuhač, 1941; 88-89)

Slika 4. Uspavanka "Sanak ide niz ulicu"

6.1.4. Dječje igre

Igra je „osnovna ljudska aktivnost u djetinjstvu i izvrsna zabava tijekom cijelog života“ (Allue, 2001, str. 4) Kroz igru ljudi se razvijaju fizički, emotivno, održavaju inteligenciju i reflekse te se istodobno zabavljaju i uživaju u društvu jer na taj način provode vrijeme u ugodnom društvu (Allue, 2001). „Tradicionalne dječje igre spadaju u jedno od najčešćih etnoloških naslijeđa, koje svojom arhaičnom i originalnom strukturom prenošenom s koljena na koljeno predstavlja vrlo važan segment cjelokupnog tradicijskog folklora“ (Knežević, 1988, str. 9). Dječje igre spadaju pod dječje stvaralaštvo, bez obzira jesu li ih stvorila djeca ili su ih stvorili odrasli za djecu, jer su ih djeca prihvatila i zadržala. Do treće godine djeca se susreću s igračkama i igrama koje su im odrasli priredili, a nakon treće godine ono se uključuje u jednostavniju igru s vršnjacima te počinju imitirati roditelje, ali i stariju djecu. S polaskom u školu, djevojčice se igraju mirnijih i pjevnih igara, dok dječaci sudjeluju u dinamičnim i življim igrama.

Primjeri dječjih igara sa web-stranice Ethno.hr (2020):

1. PILJANJE

Djeca sjede jedan do drugog ravnomjerno raspoređena po kružnici. U sredinu stave nekoliko kamenčića (molika). Jedno dijete uzme kamenčić i baci ga u zrak, a prvi do njega s lijeve strane treba ga jednom rukom uhvatiti. I tako redom. Dijete koje ne uspije uhvatiti kamenčić ispada iz igre.

2. PRESKAKANJE

Dječaci stanu u kolonu i preskakuju preko leđa prvog u koloni. Onaj koji ga ne uspije preskočiti mijenja s njime mjesto.

3. IZRADA PREDMETA OD BLATA, PJESKA (KUĆICE, ŽIVOTINJE I SL.)

4. ABREREČKE (lanca probijanca)

Djeca se rasporede u dvije grupe. Jedna grupa stoji u vrsti, međusobno se držeći za ruke. Prva grupa vikne „Oberečke“, a druga grupa odgovara „Abartudo!“. Prva grupa pita „Koga ćete?“, a druga grupa odgovara „Koga vam je drago!“ Dječak iz prve grupe se zalijeće u vrstu nasuprot (lanac) tamo gdje misli da će ga najlakše probiti. Ako uspije vraća se u svoju grupu ako ne uspije ostaje u grupi djece koja se nalaze u „lancu“. I tako se igra nastavlja.

Također još postoje neke dječje igre koje su djeca igrala u povijest, a zastupljene su još i u današnje vrijeme. Djeca ih znaju igrati na drugačiji način, no cilj je ostao isti.

Primjeri dječjih igara iz knjige „110 igara za mladež“ autorice Belovićeve J. (1991):

1. SKRIVAČA (ŽMIRKA)

Ova igra se može igrati u zatvorenom i otvorenom prostoru. Sva djeca se sakriju, osim jednog djeteta koje ima maramu preko očiju. Kada se svi sakriju, uzviknu „Sad!“ na što dijete skida maramu sa očiju i kreće tražiti. Kada nekoga pronađe, onda to dijete glasno prozove imenom npr. „Vidim Katicu! Vidim Agicu!“ Prozvano dijete mora što prije doći do određenog mjesta, ako dođe prije nego li ga tražitelj ulovi, tada je spašen, no ako ga tražitelj ulovi, tada to dijete sljedeće žmiri.

2. JAKOVE , GDJE SI?

U ovoj igri svi stoje u kolu, a u sredini kola dvoje djece sa svezanim maramama na očima te oni predstavljaju Jakova i njegova oca. Otac traži sina uzvikujući „Jakove, gdje si?“, a sin odgovara „Tu sam!“. Cilj igre je da se otac i sin uspiju pronaći.

3. SLIJEPI MIŠ

Svako dijete zauzme svoje mjesto s kojeg se ne miče. Jednom djetetu se zavežu oči, okrenu ga tri puta oko njegove osi i puste. To dijete je slijepi miš i njegov je zadatak da ulovi i prepozna neko dijete tako da mu kaže ime. Ako pogodi, onda je to dijete sljedeći slijepi miš. Kada slijepi miš traži nekoga, djeca se smiju zamijeniti s nekim, no njihovo mjesto ne smije ostati prazno. Ako ostane prazno, kriv je igrač i tada je on slijepi miš.

4. SVE PTICE LETE – LETE!

Djeca sjednu oko stola i stave kažiprste na stol. Najstarije dijete daje primjere što leti, a što ne, na način da digne kažiprst u vis i kaže neki primjer, npr. „Ptice lete!“. Ako nešto leti, svi moraju dići prstiće u zrak, a ako nešto ne leti, prstići moraju ostati na stolu. Dijete koje daje primjere nastoji zbuniti druge tako da ponekad radi suprotno od njih.

6.1.5. Dječje igre s pjevanjem

Dječje igre s pjevanjem su oblik dječjeg stvaralaštva, a zbog svoje složene izvorne strukture i sadržaja, bile su primjerenije za djecu starije dobne skupine. Zbog razlika koje su se u prošlosti javljale u odgoju muške i ženske djece, u ovim igrama su češće sudjelovale djevojčice. Ove igre su zahtijevale od igrača ponašanje koje je određeno sadržajem igre i istovremeno izražavanje pokretom i pjesmom na određenom prostoru te je zbog toga na neki način bila ograničena dječja individualnost (Knežević, 2002). „Dječje igre s pjevanjem obuhvaćaju nekoliko vrsta igara raznovrsnih po svojim osobinama kao što su npr. igre biranja, pogađanja, oponašanja, pokreta i različitih improvizacija“ (Knežević, 2002, str. 73).

Primjeri dječjih igra s pjevanjem:

1. IŠ, IŠ, IŠ

Pravilo igre

Djeca stoje u kolu i drže se za ruke. U sredini kola je dijete-maca. Nakon riječi »Bježi u rupu, miš« djeca spuste ruke i naglo čučnu. »Maca« odabire među djecom novu »macu«

Varijante igre: Djeca se kreću u kolu i pjevaju. Pravilo igre ostaje isto.

Slika 5. Dječja igra s pjevanjem "Iš, iš, iš" za mlađu dobnu skupinu

2. TRI U KOLU SESTRICE

Pravilo igre

U sredini kola nalaze se tri djevojčice koje kretnjama pokazuju, npr., kako se umiva, šiva, svira na različitim instrumentima i sl. Ostala djeca kreću se u kolu i pjevaju. Na riječi »samo rade to« kolo stane, a djeca oponašaju kretnje djevojčica iz sredine kola.

Slika 6. Dječja igra s pjevanjem "Tri u kolu sestrice" za mlađu dobnu skupinu

3. HAJD' U KOLO DJEČICE

HAJD' U KOLO, DJEČICE

Narodna

1. Hajd' u ko-lo, dje-či-ce, po-daj-mo si ru-či-ce;
2. Do-bra dja-ca je-dan, dva, ple-šu ko-lo nek-se zna;
3. Za-ta hi-tra, dje-či-ce, po-daj-mo si ru-či-ce;
Pripjev
traj-na ni-na haj-na ne-na, haj-na ne-na hop, hop, hop.

Pravilo igre

Djeca formiraju kolo. Dok pjevaju prvu kiticu, kolo se kreće. Na riječi »hop, hop, hop« djeca topnu tri puta nogom. U ostalim kiticama kolo se uz pjevanje kreće, a na riječi »hop, hop, hop« djeca stanu i topnu tri puta nogom. Djeca mogu sama izmišljati pokrete za pojedine kitice.

Slika 7. Dječja igra s pjevanjem "Hajd' u kolo dječice" za srednju dobnu skupinu

4. BEREM, BEREM GROŽDE

BEREM, BEREM GROŽDE

Narodna

Be-rem, be-rem gro-žde, dok ču-var ne da-de,
a kad ču-var do-de, o-bra-no je gro-žde.

Pravilo igre

Djeca formiraju kolo. U sredini kola je »čuvar«. Djeca u kolu stoje i pjevaju, a kretanjama oponašaju berbu grožđa, npr. jedno pregledava grožd, drugo ga kida, treće zoblje bobice, peto stavlja grožd u košaru i sl. Dok pjevaju i »beru grožđe«, oprezno promatraju »čuvara«. Kod posljednje riječi pjesme djeca se razbježe. Dijete koje »čuvar« ulovi preuzima ulogu »čuvara«.

Slika 8. Dječja igra s pjevanjem "Berem, berem grožđe" za srednju dobnu skupinu

5. MEDO BERE JAGODE

MEDO BERE JAGODE

Narodna

Me-do be-ra ja-go-de, me-do be-re ja-go-de
u ši-ro-ke mje-ri-ce.
O-tud i-du ča-u-ši,
pa me-dja-da za-u-ši.
Me-do sta-ne pla-ka-ti.
Tja-ši-la ga li-si-ca,
kur-ja-ko-va se-stri-ca.
„Ne-moj, me-do pla-ka-ti,
ja ću te-bi ska-ka-ti.“
Hajd'o-va-mo ja-go-do."

Opis igre

Osobe: medo
dva čauša (glasnika)
lisica
djeca

Djeca se kreću u kolu i pjevaju. U sredini kola je »medo« koji kretanjama oponaša sadržaj teksta. Na riječi »otud idu čauši« izlazi iz kola dva djeteta, povuku malo »medu« za uši i ponovno se vrate u kolo. »Medo« plače. U kolo ulazi »lisica«, koja sama pjeva: »Nemoj, medo plakati, ja ću tebi skakati.« »Medo« utješeno zapjeva »hajd' ovamo, jagodo« i odabire svoju zamjenu. Biraju se novi »čauši« i »lisica« pa se igra ponavlja.

Slika 9. Dječja igra s pjevanjem "Medo bere jagode" za stariju dobnu skupinu

6. MIŠ MI JE POLJE POPASEL

MIŠ MI JE POLJE POPASEL

Narodna

1. Miš mi je po-lje po-pa-sel, po-pa-sel,
 2. Do-šla je ma-čka s ma-či-ći, s ma-či-ći,
 3. Do-šel je ma-do s ma-di-ći, s ma-di-ći,
 4. Do-šel je vu-ko s vu-či-ći, s vu-či-ći,
 5. Do-šel je la-vek, s la-vi-ći, s la-vi-ći,
 joj si ga ma-ni, kaj bum žel,
 po-je-la mi-ša s mi-ši-ći, po-je-la mi-ša s mi-ši-ći,
 po-jel je ma-čku s ma-či-ći, po-jel je ma-čku s ma-či-ći,
 po-jel je ma-du s ma-di-ći, po-jel je ma-du s ma-di-ći,
 po-jel je vu-ka s vu-či-ći, po-jel je vu-ka s vu-či-ći.

Opis igre

Djecu podijelimo u dvije skupine. Veća se kreće u kolu i pjeva. (Smjer kola izmjenjuje se u svakoj kitici.) Manju skupinu čine djeca koja predstavljaju životinje i koja prema tekstu pjesme postupno ulaze u kolo.

Slika 10. Dječja igra s pjevanjem "Miš mi je polje popasel" za stariju dobnu skupinu

6.1.6. Folklorne pjesme

Plantak (2002) o ovim pjesmama govori kao o folklornim, a ne dječjim, jer se ne može znati i dokazati jesu li nastale kao plod dječjeg stvaralaštva ili su nastale od strane odraslih koji su ih namijenili djeci. Prema zapisanim napjevima, djeca su pjevala o ljudima, životinjama (domaćim i šumskim), cvijeću, predmetima iz okoline te o određenim pojavama, a iz same analize teksta vidi se spontanost i dječja naivnost. Upravo zbog toga je dječja narodna pjesma „redovito protkana vedrom i živahnom atmosferom te jednostavnim ritmičko-melodijskim vrijednostima“ (Knežević, 2002, str. 33). Veoma je važno, kao i kod dječjih igra s pjevanjem, da pjesme opsegom, tekstom i stilom budu prikladne dječjoj dobi.

Primjeri folklornih pjesama:

1. PUŽ, MUŽ, PUŠĆAJ ROGE

PUŽ, MUŽ, PUŠĆAJ ROGE
 (Zapisao: F. Kuhač)
 Narodna iz Slavonije
 Puž, muž, pušćaj ro-ge na ba-bi-ne bi-je-le no-ge,
 a-ka ne-ćeš puš-ća-ti, mi će-mo te vje-ša-ti na glo-go-vo tr-nje.

Slika 11. Folklorna pjesma "Puž, muž, pušćaj roge" za mlađu dobnu skupinu

2. RINGE RAJE

RINGE RAJE
(Zapisao: M. Magdalenić)

Dječja iz Međimurja

1. Rin - ge ra - je pu - nu zde - lu ja - je,
2. Rin - ge ra - je se - me a - le da - je,
ja - je su po - je - li, zde - lu su po - tr - li.
ti - flin, ta - flin, pod - gre - ga - flin.

Slika 12. Folklorna pjesma "Ringe raje" za mlađu dobnu skupinu

3. TEČE, TEČE BISTRA VODA

TEČE, TEČE BISTRA VODA

Veselo Narodna

Te - će, te - će bi - stra vo - da, i - me joj je Sa - va,
Po njoj plo - vi šaj - ka la - đa sre - brom o - ko - va - na,
u njoj sje - di dje - voj - či - ca tan - ka i vi - so - ka,
te - će, te - će bi - stra vo - da i - me joj je Sa - va.
po njoj plo - vi šaj - ka la - đa sre - brom o - ko va - na.
u njoj sje - di dje - voj - či - ca tan - ka i vi - so - ka.

Slika 13. Folklorna pjesma "Teče, teče bistra voda" za srednju dobnu skupinu

4. HOPA, CUPA, ČIZME MOJE

HOPA CUPA, ČIZME MOJE
(Zapisao: I. Ivančan)

Narodna iz Like

Ho - pa cu - pa, čiz - me mo - je, još kod ku - će i - mam dvo - je.
J te dvo - je ni - su mo - je, već kom - ši - je kri - vo - ši - je.

Slika 14. Folklorna pjesma "Hopa, cupa, čizme moje" za srednju dobnu skupinu

5. KRIČI, KRIČI TIČEK

KRIČI, KRIČI TIČEK

Narodna iz
Hrvatskog prigorja

kri - či, kri - či ti - ček na su - hem dr - ve - tu,
kaj je te - be tvo - ja dra - ga o - sta - vi - la,
Ni - je me - ne mo - ja dra - ga o - sta - vi - la,
Za - to te - be dra - ga v je - sen ne - mrem ze - ti,

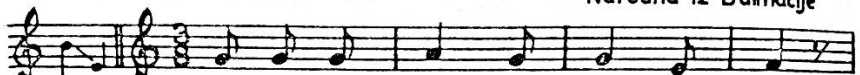
kaj je te - bi a moj ti - ček, kaj si tak ža - lo - ben.
kaj je te - be a moj ti - ček, dra - ga o - sta - vi - la.
neg' sam zgu - bil la - ka kri - la, ne - mrem po - le - te - ti.
za - to te - be mi - la, dra - ga v je - sen ne - mrem ze - ti.

Slika 15. Folklorna pjesma "Kriči, kriči tiček" za stariju dobnu skupinu

6. ZLATNA PTIČICA

ZLATNA PTIČICA

Narodna iz Dalmacije

1. Pla - ka - la ma - la Vi - di - ca,
2. Svr - ši - la pje - smu pti - či - ca,

do - šla joj zla - tna pti - či - ca. Pti - či - ca
za - spa - la ma - la Vi - di - ca. Ljep - ša ja

Vi - di pje - va - la, Vi - di - ca pti - cu slu - ša - la.
ma - la Vi - di - ca neg' što je zla - tna pti - či - ca.

Slika 16. Folklorna pjesma "Zlatna ptičica" za stariju dobnu skupinu

6.1.7. Folklorni plesovi

U ovom radu prethodno je spomenuta podjela Hrvatske na plesne zone (poglavlje „Narodni ples“, str. 13) te karakteristike svake zone. U radu s djecom, mogu se, ali ne moraju, poznavati karakteristike plesnih zona, no ukoliko se ples prilagođava dječjoj dobi, potrebno je zadržati njegov smisao i karakteristike određene zone. Problem bi se mogao javiti kod plesova dinarske zone zbog nedovoljno razvijenog fizičkog razvoja djece (Plantak, 2002). Djeca mogu njegovati folklor i kroz razne folklorne igraonice koje se mogu održavati u vrtićima ili kulturno-umjetničkim

društvima. Folklorni plesovi njeguju se u vrtićima uz više pojednostavljene korake i djeca ih izvode kroz igru, no ukoliko odgojitelji žele pokazati što su djeca radila na igraonicama, tada oni kroz godinu mogu raditi s djecom na pojedinim folklornim plesovima koje kasnije djeca na pozornici pokažu roditeljima. Ples ne mora biti savršeno uvježban i moguće je da se jave nepredviđeni pokreti i koraci, no bitno je da se kod djece razvije osjećaj zadovoljstva, sreće i samopouzdanja (Gospodnetić, 2015).

Primjeri folklornih plesova:

1. PODMOSTEC

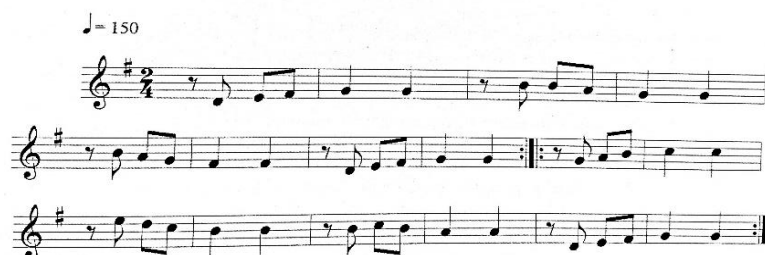
PODMOSTEC

(Luka, Hrvatsko zagorje)

Notni zapis: Ivan Ivančan⁴

Ples je pokazao Ivan Ivančan ml. na Ljetnoj školi folkloru, 1983. na Badiji.

Plesni zapis: Goran Knežević

Slika 17. Folklorni ples "Podmostec"

Opis plesa: Djeca su raspoređena u mješovite parove (dječak i djevojčica). Ples se izvodi na način da su parovi raspoređeni u parnoj koloni i kreću se kružno ili pravocrtno po prostoru. Djeca u početku mogu hodati, a kasnije trčati u metru. Tijekom plesa prvi ili zadnji par dižu ruke te na taj način tvore „most“ ispod kojeg prolaze ostali parovi. Kada se dođe do kraja kolone, par se okreće i prolazi ispod podignutih ruku ostalih parova.

2. GRIZLICA

GRIZLICA

(Molve, Podravina)

Notni zapis: Zoran Jakunić

Plesni zapis: Goran Knežević

Slika 18. Folklorni ples "Grizlica"

Opis plesa: Djeca su raspoređena u parove. Partneri stoje na obje noge i namataju rukama. Partneri naklone jedan drugome, podignu podlaktice (prvo lijevu, pa desnu) kao da si „prijete“, nakon toga pljesnu rukama u visi grudi, pljesnu po natkoljenicama i ponovo u visini grudi.

3. SREBRNA KOLA, ZLATEN KOTAČ

SREBRNA KOLA, ZLATEN KOTAČ

(Grabrovnica, Podravina)

Notni zapis: Dražen Varga

Zapis: Goran Knežević

Slika 19. Folklorni ples "Srebrna kola, zlaten kotač"

Opis plesa: Djeca su u kolu i drže se za ruke. Ples se izvodi u smjeru kretanja kazaljke na satu, a unutar kola jedno dijete hoda u suprotnom smjeru. U petom taktu djeca su okrenuta prema kružnici, lijevom nogom zakorače u lijevu stranu, a desnu nogu priključe lijevoj pritom ne prenašaju težinu na nju. To se ponovi i sa desnom nogom. Uz ovo može se dodati i pljeskanje.

4. STARO SITO

STARO SITO

(Posavski Bregi, Posavina)

Notni zapis: Dražen Varga

Zapis: Goran Knežević

$\text{♩} = 140$

St - a - ro si - to i ko - ri - to za - kaj to, po - kaj to?

Instrumental

Slika 20. Folklorni ples "Staro sito"

Opis plesa: Djeca su raspoređena u mješovite parove koji se drže dolje ispruženim rukama. Ples se izvodi tako da je djeci tijelo malo nagnuto unazad i izbacuju naizmjenično noge u ritmu. Tijekom plesa mogu se također i slobodno kretati po prostoru.

5. KVATRO PAŠI

KVATRO PAŠI

(otok Brač, Dalmacija)

Notni zapis: Branko Šegović

Ples je pokazao Branko Šegović na seminaru "Dječje folklorno stvaralaštvo i njegova primjena u radu s djecom" 2000. godine u Zagrebu.

Plesni zapis: Goran Knežević

$\text{♩} = 100$

Kva - tro pa - ši po - ve - ro be - pin. Je - dan i dvo,

dvo i tri, nek - se ma - la ma - lo za - vr - ti.

Slika 21. Folklorni plesovi "Kvatro paši"

Opis plesa: Djeca stoje u kolu. Ples se izvodi tako da se krene u desnu stranu sa 7 bočnih koraka, pa 7 bočnih koraka u lijevu stranu. U četvrtom taktu gdje je pauza, osmi korak se ne pleše nego se noga samo primakne gležnju noge na kojoj se stoji. Zatim u slijedeća četiri takta izvode se 3 bočna koraka u jednu i drugu stranu. U slijedeća četiri takta naprave se korak u naprijed i korak u natrag te četiri koraka u mjestu. U zadnja četiri takta se također mogu djeca okrenuti oko svoje osi u sedam koraka.

6.1.8. Sviranje na tradicijskim instrumentima

Tradicijski instrumenti također su važan dio kulture i običaja, jednako kao i brojalice, rugalice, uspavanke, dječje igre i dječje igre s pjevanjem te folklorni plesovi i pjesme. U ovom slučaju, tradicijski instrumenti odnose se na instrumente koje djeca mogu sama upotrebljavati i koristiti ih kao pratnju neke pjesme ili igre s pjevanjem. Neki od takvih instrumenata su rifljače, čegrtaljke, lončani basovi, kuhače, trščane frulice, listovi biljaka i dr. (Plantak, 2002). Knežević (1988) pod tradicijskim instrumentima navodi još i gusle od kukuruzovine, vrbovu pištaljku, drvenu frulu, vrbov rog te kupovne dječje instrumente.

Slika 22. Čegrtaljka

Slika 23. Gusle od kukuruzovine

Slika 24. Rifljača i kuhača

Slika 25. Vrbov rog

Slika 26. Kupovni instrument

Slika 27. Kupovni instrument

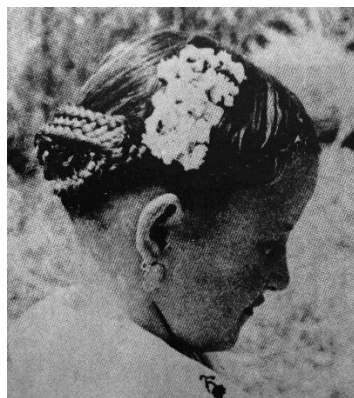
6.2. NARODNE NOŠNJE

„Narodne nošnje su vrijedan folklorni sadržaj“ (Plantak, 2002, str. 47). Knežević (1988) navodi kako su djeca u prošlosti sve do sedme godine nosila košuljice, neovisno o spolu. Razlika između muških i ženskih košuljica jest ta da muška košuljica nije imala ukrase, osim ponekad čipku na donjem rubu, dok je ženska košuljica imala čipku na donjem rubu, prsima i rukavima. Djeca su tako bila odjevena većinu dana, no za polazak u školu su dobila novu odjeću koja bi predstavljala obilježja određenog kraja, te svečanu odjeću koja je bila ukrašena slično nošnji odraslih. Bila je ukrašena motivima primjerenim djeci (cvijeće i razno voće – trešnje, višnje, jagode). Osim nošnji, odrasli (majke i bake) veliku su pažnju pridavali oglavlju djevojčica. Djevojčice su uvijek imale lijepu frizuru, a način češljanja i tip frizure razlikovali su se ovisno o području. Kao svakodnevnu frizuru djevojčice su nosile jednu ili dvije pletenice spuštene ili podignute u punđu, dok su za svečane prilike imale frizure ukrašene raznim cvjetićima i trakama (Knežević, 1988).

Primjeri frizura:

Slika 28. Frizura pletenice na djevojčicama (Podravina)

Slika 29. Djevojčica počesljana u košaru i kikice (Sl. Brod)

Primjeri narodnih nošnji:

Slika 30. Djeca obučena u narodnu nošnju za školu (Hrvatsko Zagorje)

Slika 31. Djeca obučena u narodnu nošnju za školu (Hrvatsko Zagorje)

Slika 32. Djeca u svečanim nošnjama (Moslavina)

7. ZAKLJUČAK

Od samog početka ljudske civilizacije, glazba i ples imali su posebnu ulogu u društvu te su se oni paralelno razvijali. Kroz razna povijesna razdoblja, glazba i ples se postepeno unapređuju i reformiraju kako bi poprimila obilježja tadašnjih perioda, a samim procesom razvoja poprimaju moderni oblik. Unatoč modernizaciji glazbe i plesa, pojedini oblici su se zadržali u iskonskom obliku.

Povezanost glazbe i plesa u njihovom izvornom obliku temelj je tradicije, jednako kao i običaji, norme i vrijednosti. Upravo spomenuti pojmovi usmenom predajom čine, ono što se naziva folklorom. Kako bi tradicija i folklor opstali, potrebno je prenositi ih „s koljena na koljeno“ što znači uključivati i najmlađe. Djeca su poseban primjer čuvara tradicije i folkloru jer se njihovim sudjelovanjem u tradicijskom lancu na poseban način kroz igru, ples i glazbu nastoji očuvati kulturni identitet.

Značajnu ulogu u poticanju djece na očuvanje tradicije imaju roditelji, a posebno odgojitelji koji kroz svoj rad i sadržaje koje primjenjuju u odgojno-obrazovnim ustanovama dodatno motiviraju djecu. No odgojitelji u svom radu moraju poštovati svako dijete kao individuu i uzeti u obzir dječje vlastite interese te im na pravilan način pomoći da se izgrade kao osobe koje gaje ljubav i poštovanje prema vlastitoj tradiciji, jednako kao i prema tuđoj. Ukoliko odgojitelji kroz svoj odgojno-obrazovni rad uključuju glazbeno-plesne sadržaje, ali i druge oblike poticanja djece na očuvanja tradicije, tada ne postoji strah da će tradicija jednog dana izblijediti i nestati.

Vidljivo je da tradicija svakim danom polako nestaje zbog raznih čimbenika modernog doba, no upravo zbog toga potrebno je djeci od najranije dobi usaditi vrijednosti i ljepotu vlastitih običaja, kako se tradicija ne bi zaboravila, jer gubitkom tradicije i narodnih običaja, gube se i temeljne vrijednosti koje su važne za integritet vlastitog naroda.

PRILOZI I DODACI

Brojalica 1. „En den dore“ – na stranici 31. preuzeto iz Peteh, M. (1998). *Zlatno doba brojalice*. Zagreb: Alinea.

Brojalica 2. „Iš'o medo u dućan“ – na stranici 32. preuzeto iz Peteh, M. (1998). *Zlatno doba brojalice*. Zagreb: Alinea.

Brojalica 3. „Jedna vrana gakala“ – na stranici 34. preuzeto iz Peteh, M. (1998). *Zlatno doba brojalice*. Zagreb: Alinea.

Brojalica 4. „Eci peci pec“ – na stranici 34. preuzeto iz Peteh, M. (1998). *Zlatno doba brojalice*. Zagreb: Alinea.

Rugalica 1. „Katarina slatka hći“ – na stranci 91. - 92. preuzeto iz Crnković, M. (1998). *Hrvatske malešnice: dječje pjesme pučkog izvorišta ili podrijetla*. Zagreb: Školska knjiga.

Rugalica 2. „Anka se plače“ – na stranici 130. preuzeto iz Crnković, M. (1998). *Hrvatske malešnice: dječje pjesme pučkog izvorišta ili podrijetla*. Zagreb: Školska knjiga.

Rugalica 3. „Anka danka“ – na stranici 132. preuzeto iz Crnković, M. (1998). *Hrvatske malešnice: dječje pjesme pučkog izvorišta ili podrijetla*. Zagreb: Školska knjiga.

Rugalica 4. „Franc kolanc“ – na stranici 123. preuzeto iz Crnković, M. (1998). *Hrvatske malešnice: dječje pjesme pučkog izvorišta ili podrijetla*. Zagreb: Školska knjiga.

Slika 1. Uspavanka „Diegu, diegu“ – na stranici 22. preuzeto iz Knežević, G. (2002). *Naše kolo veliko: hrvatski dječji folklor: gradivo iz 19. i 20. stoljeća*. Zagreb: Ethno.

Slika 2. Uspavanka „Zibu, haju“ – na stranici 29. preuzeto iz Knežević, G. (2002). *Naše kolo veliko: hrvatski dječji folklor: gradivo iz 19. i 20. stoljeća*. Zagreb: Ethno.

Slika 3. Uspavanka „Dremlje mi se“ – na stranici 23. preuzeto iz Knežević, G. (2002). *Naše kolo veliko: hrvatski dječji folklor: gradivo iz 19. i 20. stoljeća*. Zagreb: Ethno.

Slika 4. Uspavanka „Sanak ide niz ulicu“ – na stranici __ preuzeto iz Knežević, G. (2002). *Naše kolo veliko: hrvatski dječji folklor: gradivo iz 19. i 20. stoljeća*. Zagreb: Ethno.

Slika 5. Dječja igra s pjevanjem „Iš, iš, iš“ za mlađu dobnu skupinu – na stranici 77. preuzeto iz Manasteriotti, V. (1981). *Zbornik pjesama i igara za djecu: priručnik muzičkog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.

Slika 6. Dječja igra s pjevanjem „Tri u kolu sestrice“ za mlađu dobnu skupinu – na stranici 79. preuzeto iz Manasteriotti, V. (1981). *Zbornik pjesama i igara za djecu: priručnik muzičkog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.

Slika 7. Dječja igra s pjevanjem „Hajd' u kolo dječice“ za srednju dobnu skupinu – na stranici 85. preuzeto iz Manasteriotti, V. (1981). *Zbornik pjesama i igara za djecu: priručnik muzičkog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.

Slika 8. Dječja igra s pjevanjem „Berem, berem grožđe“ za srednju dobnu skupinu – na stranici 85. preuzeto iz Manasteriotti, V. (1981). *Zbornik pjesama i igara za djecu: priručnik muzičkog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.

Slika 9. Dječja igra s pjevanjem „Medo bere jagode“ za stariju dobnu skupinu – na stranici 93. preuzeto iz Manasteriotti, V. (1981). *Zbornik pjesama i igara za djecu: priručnik muzičkog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.

Slika 10. Dječja igra s pjevanjem „Miš mi je polje popasel“ za stariju dobnu skupinu – na stranici 95. preuzeto iz Manasteriotti, V. (1981). *Zbornik pjesama i igara za djecu: priručnik muzičkog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.

Slika 11. Folklorna pjesma „Puž, muž, puščaj roge“ za mlađu dobnu skupinu – na stranici 7. preuzeto iz Manasteriotti, V. (1981). *Zbornik pjesama i igara za djecu: priručnik muzičkog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.

Slika 12. Folklorna pjesma „Ringe raje“ za mlađu dobnu skupinu – na stranici 7. preuzeto iz Manasteriotti, V. (1981). *Zbornik pjesama i igara za djecu: priručnik muzičkog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.

Slika 13. Folklorna pjesma „Teče, teče bistra voda“ za srednju dobnu skupinu – na stranici 16. preuzeto iz Manasteriotti, V. (1981). *Zbornik pjesama i igara za djecu: priručnik muzičkog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.

Slika 14. Folklorna pjesma „Hopa, cupa, čizme moje“ za srednju dobnu skupinu – na stranici 15. preuzeto iz Manasteriotti, V. (1981). *Zbornik pjesama i igara za djecu: priručnik muzičkog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.

Slika 15. Folklorna pjesma „Kriči, kriči tiček“ za stariju dobnu skupinu – na stranici 30. preuzeto iz Manasteriotti, V. (1981). *Zbornik pjesama i igara za djecu: priručnik muzičkog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.

Slika 16. Folklorna pjesma „Zlatna ptičica“ za stariju dobnu skupinu – na stranici 30. preuzeto iz Manasteriotti, V. (1981). *Zbornik pjesama i igara za djecu: priručnik muzičkog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.

Slika 17. Folklorni ples „Podmostec“ – na stranici 110. preuzeto iz Knežević, G. (2005). *Srebrna kola, zlaten kotač*. Zagreb: Ethno.

Slika 18. Folklorni ples „Grizlica“ – na stranici 70. preuzeto iz Knežević, G. (2005). *Srebrna kola, zlaten kotač*. Zagreb: Ethno.

Slika 19. Folklorni ples „Srebrna kola, zlaten kotač“ – na stranici 130. preuzeto iz Knežević, G. (2005). *Srebrna kola, zlaten kotač*. Zagreb: Ethno.

Slika 20. Folklorni ples „Staro sito“ – na stranici 134. preuzeto iz Knežević, G. (2005). *Srebrna kola, zlaten kotač*. Zagreb: Ethno.

Slika 21. Folklorni ples „Kvatro paši“ – na stranici 192. preuzeto iz Knežević, G. (2005). *Srebrna kola, zlaten kotač*. Zagreb: Ethno.

Slika 22. Čegrtaljka – preuzeto sa web stranice Ethno.hr (2020). *Fotografije- dječji tradicijski instrumenti*. <<https://ethno.hr/fotografije-djecji-tradicijski-instrumenti/>>

Slika 23. Gusle od kukuruzovine – preuzeto sa web stranice Ethno.hr (2020). *Fotografije- dječji tradicijski instrumenti*. <<https://ethno.hr/fotografije-djecji-tradicijski-instrumenti/>>

Slika 24. Rifljača i kuhača – preuzeto sa web stranice Ethno.hr (2020). *Fotografije- dječji tradicijski instrumenti*. <<https://ethno.hr/fotografije-djecji-tradicijski-instrumenti/>>

Slika 25. Vrbov rog – preuzeto sa web stranice Ethno.hr (2020). *Fotografije- dječji tradicijski instrumenti*. <<https://ethno.hr/fotografije-djecji-tradicijski-instrumenti/>>

Slika 26. Kupovni instrument – preuzeto sa web stranice Ethno.hr (2020). *Fotografije-dječji tradicijski instrumenti*. <<https://ethno.hr/fotografije-djecji-tradicijski-instrumenti/>>

Slika 27. Kupovni instrument – preuzeto sa web stranice Ethno.hr (2020). *Fotografije-dječji tradicijski instrumenti*. <<https://ethno.hr/fotografije-djecji-tradicijski-instrumenti/>>

Slika 28. Frizura pletenice na djevojčicama (Podravina) – na stranici 247. preuzeto iz Knežević, G. (2002). *Naše kolo veliko: hrvatski dječji folklor: gradivo iz 19. i 20. stoljeća*. Zagreb: Ethno.

Slika 29. Djevojčica počesljana u košaru i kikice (Sl. Brod) – na stranici 244. preuzeto iz Knežević, G. (2002). *Naše kolo veliko: hrvatski dječji folklor: gradivo iz 19. i 20. stoljeća*. Zagreb: Ethno.

Slika 30. Djeca obučena u narodnu nošnju za školu (Hrvatsko Zagorje) – na stranici 250. preuzeto iz Knežević, G. (2002). *Naše kolo veliko: hrvatski dječji folklor: gradivo iz 19. i 20. stoljeća*. Zagreb: Ethno.

Slika 31. Djeca obučena u narodnu nošnju za školu (Hrvatsko zagorje) – na stranici 250. preuzeto iz Knežević, G. (2002). *Naše kolo veliko: hrvatski dječji folklor: gradivo iz 19. i 20. stoljeća*. Zagreb: Ethno.

Slika 32. Djeca u svečanim nošnjama (Moslavina) – na stranici 248. preuzeto iz Knežević, G. (2002). *Naše kolo veliko: hrvatski dječji folklor: gradivo iz 19. i 20. stoljeća*. Zagreb: Ethno.

LITERATURA

1. Allue, J.M. (2001). *Velika knjiga igara*. Zagreb: Profil International.
2. Armydance (2017). *Historijski razvoj plesa*.
<<http://www.plesnaskola.rs/istorijski-razvoj-plesa/>> Pristupljeno: 13. veljače 2020.
3. Bakoš, A. (2013). *Zašto je ples idealna aktivnost za predškolce?*
<<https://klinfo.rtl.hr/djeca-2/predskolci/zasto-je-ples-idealna-aktivnost-za-predskolce/>> Pristupljeno: 14. veljače 2020.
4. Belajec, S. (2014). *Utjecaj glazbe na dječji razvoj*.
<<http://www.roditelji.hr/obitelj/zdravlje/utjecaj-glazbe-na-djecji-razvoj/>>
Pristupljeno: 13. veljače 2020.
5. Belovićeva, J. (1991). *110 igara za mladež*. Zagreb: Tisak i naklada knjižare Lav Hartman ili Školska knjiga.
6. Crnković, M. (1998). *Hrvatske malešnice: dječje pjesme pučkog izvorišta ili podrijetla*. Zagreb: Školska knjiga.
7. Culturenet.hr (n.d.). *Folklorni ples*.
<<https://www.culturenet.hr/default.aspx?id=23140&>> Pristupljeno: 13. veljače 2020.
8. Dječji vrtić Pčelica (2014). *Ples i pokret uz glazbu*. <<https://www.djecji-vrtici-sb.hr/index.php/organizacija/djecji-vrtic-pcelica/531-ples-i-pokret-uz-glazbu>>
Pristupljeno 15.02.2020.
9. Ethno.hr (2020). *Fotografije- dječji tradicijski instrumenti*.
<<https://ethno.hr/fotografije-djecji-tradicijski-instrumenti/>> Pristupljeno 24.02.2020.
10. Ethno.hr (2020). *Promina – dječje igre*. <<https://ethno.hr/promina-djecje-igre/>>
Pristupljeno 24.02.2020.
11. Festival.hr (2013). *Početak razvoja glazbe*. <<http://festival.hr/pocetak-razvoja-glazbe/>> Pristupljeno 12. veljače 2020.
12. Google sites (n.d.) *Glazbeno-stilska razdoblja*.
<<https://sites.google.com/site/glazbenostilskarazdoblja/>> Pristupljeno 12. veljače 2020.
13. Gospodnetić, H. (2015). *Metodika glazbene kulture za rad u dječjim vrtićima* 2. Zagreb: Mali profesor.

14. Herljević, I. i Posokhova, I. (2007). *Govor, ritam, pokret*. Pušćine: Ostvarenje d.o.o.
15. Hranjec, S. (1995). *Hrvatska kajkavska dječja književnost*. Čakovec: Zrinski.
16. Hrvatska enciklopedija (n.d.) *Narodni plesovi*.
<<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=43000>> Pristupljeno: 13. veljače 2020.
17. Hrvatska enciklopedija (n.d.) *Ples*.
<<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=48704>> Pristupljeno: 13. veljače 2020.
18. Hrvatska enciklopedija (n.d.). *Glazba*.
<<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=22246>> Pristupljeno 12. veljače 2020.
19. Klifo.hr (2012). *Utjecaj glazbe na razvoj, emocije i socijalne vještine kod djece*. <<https://klinfo.rtl.hr/djeca-2/skolarci/utjecaj-glazbe-na-razvoj-emocije-i-socijalne-vjestine-kod-djece/>> Pristupljeno 13. veljače 2020.
20. Knežević, G. (1988). *Šečem, šečem, drotičko: zbirka dječjih igara, pjesama, brojilica i rugalica*. Zagreb: Kulturno prosvjetni sabor Hrvatske.
21. Knežević, G. (2002). *Naše kolo veliko: hrvatski dječji folklor: gradivo iz 19. i 20. stoljeća*. Zagreb: Ethno.
22. Knežević, G. (2005). *Srebrna kola, zlaten kotač*. Zagreb: Ethno.
23. Lafaboo (2017). *Glazba i djeca: dobitna kombinacija za razvoj*.
<<https://lafaboo.com/blog/utjecaj-glazbe-na-bebe-djecu-114/>> Pristupljeno 15.02.2020.
24. LaTynko (2017). *Ples i mozak – utjecaj plesa na mentalno zdravlje i inteligenciju*. <<https://plesna-skola.hr/ples-mozak-utjecaj-plesa-mentalno-zdravlje-inteligenciju/>> Pristupljeno: 14. veljače 2020.
25. Manasteriotti, V. (1978). *Prvi susreti djeteta s muzikom*. Zagreb: Školska knjiga.
26. Manasteriotti, V. (1981). *Zbornik pjesama i igara za djecu: priručnik muzičkog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.
27. Pavletić, I. (n.d.). *Hrvatske pjesme i plesovi – Što je to „tipično hrvatsko“?*
<<https://moja-domovina.net/2016/10/13/hrvatske-pjesme-plesovi-sto-to-tipicno-hrvatsko/>> Pristupljeno 13. veljače 2020.

28. Perić-Polonijo, T. (2000). *Hrvatske narodne uspavanke*. Zagreb: Profil International.
29. Peteh, M. (1998). *Zlatno doba brojalice*. Zagreb: Alinea.
30. Plantak, K. (2002). Diplomski rad – *Folklor u dječjem vrtiću*. Zagreb.
31. Selo.hr (2012). *Utjecaj glazbe i plesa u životu ljudi*. <<http://selo.hr/folklorna-glazba-i-ples/>> Pristupljeno 12. veljače 2020.
32. Struna (2011). *Folklor*. <<http://struna.ihjj.hr/naziv/folklor/23602/>> Pristupljeno 15.02.2020.
33. Širola, B. (1940). *Hrvatska narodna glazba: Pregled hrvatske muzikologije*. Zagreb: Tisak „tipografije“ d.d.
34. Vlašić, J., Čačković, L. i Oreb, G. (2016). *Plesno stvaralaštvo u predškolskoj dobi*. <https://www.hrks.hr/skole/25_ljetna_skola/755-Vlasic.pdf> Preuzeto: 14. veljače 2020.
35. Zbornica (2006-2019). *Što je folklor?* <https://zbornica.com/index.php?option=com_zoo&task=item&item_id=421&Itemid=108> Pristupljeno 12. veljače 2020.

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA

Ja, Sara Pevec, izjavljujem da sam samostalno napisala ovaj završni rad pod naslovom:
„Folklor u ranoj i predškolskoj dobi“.

POTPIS: _____